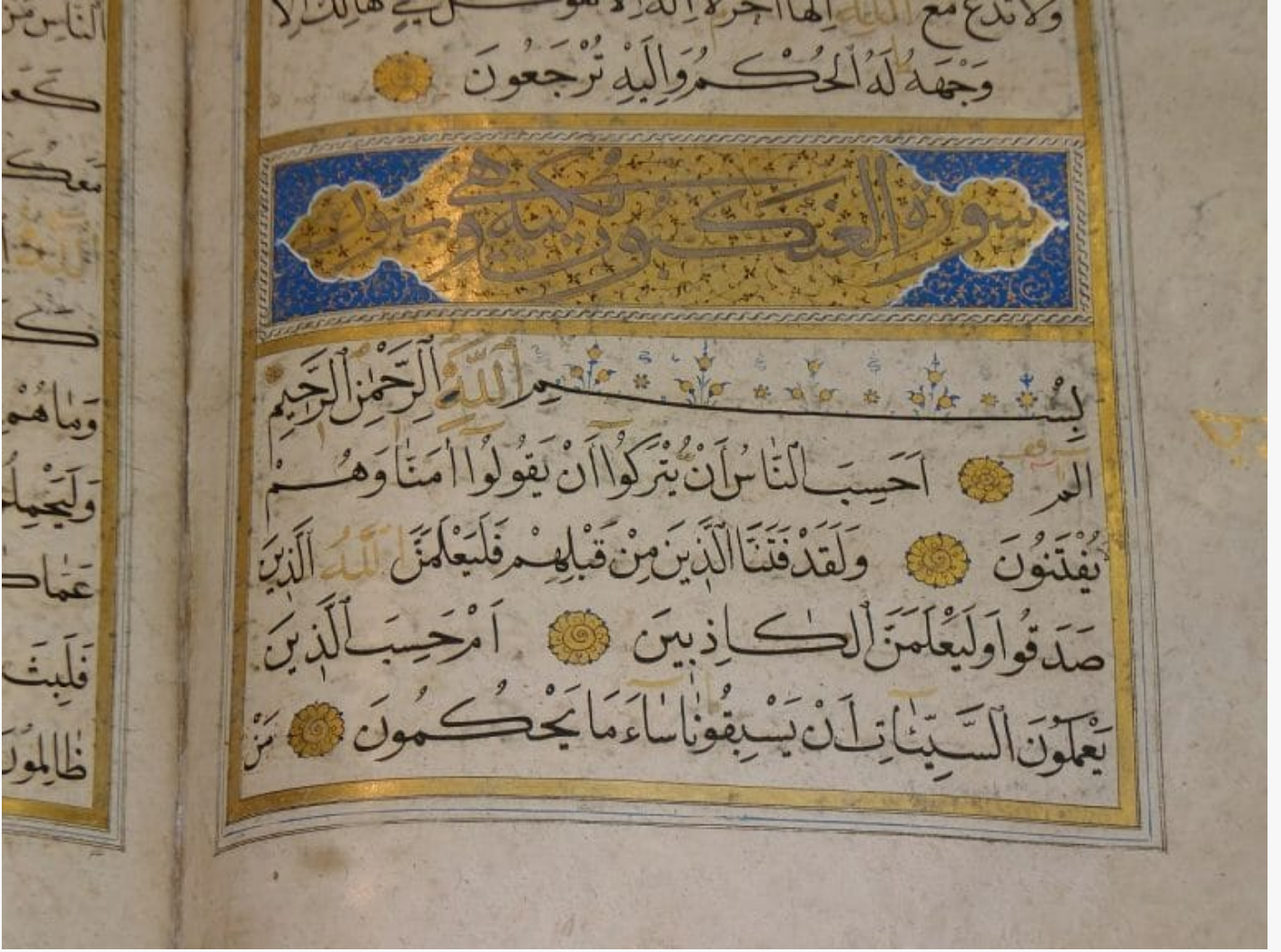

Kuran ayetlerinde tenasüp vardır, zıtlık yoktur

Kuran'ın mucizelik özellikleri

Kuran ayetleri arasındaki mükemmel uyum veya tenasüp, Kuran'ın mucizelik özelliklerinden birisidir. Bu mucizelik yönü, bazı ayetler arasında fark edilemediğinden eleştiri konusu olabilmektedir.

Bazı âyetlerin mealleri ve zahiri manaları dikkate alındığında birbiriyle çelişkili bir durum veya zıt bir anlam varmış gibi tevehhüm edilebiliyor veya zannedilebiliyor. Meselâ, İsrâ Sûresi'nin 70. âyetinde "Şüphesiz biz insanoğlunu şerefli kılmışızdır" denilirken, Ahzâb Sûresi'nin 72. âyetinde ise "Gerçekten insan çok zalim, çok cahildir" buyruluyor. Bu iki âyetin mealleri ilk bakışta birbiriyle çelişkiliymiş gibi görünmektedir. Yani nasıl oluyor da insanoğlu hem "şeref sahibi, çok değerli" hem de tam zıttı olan "çok zalim ve çok cahil" olarak nitelendirilebilir?

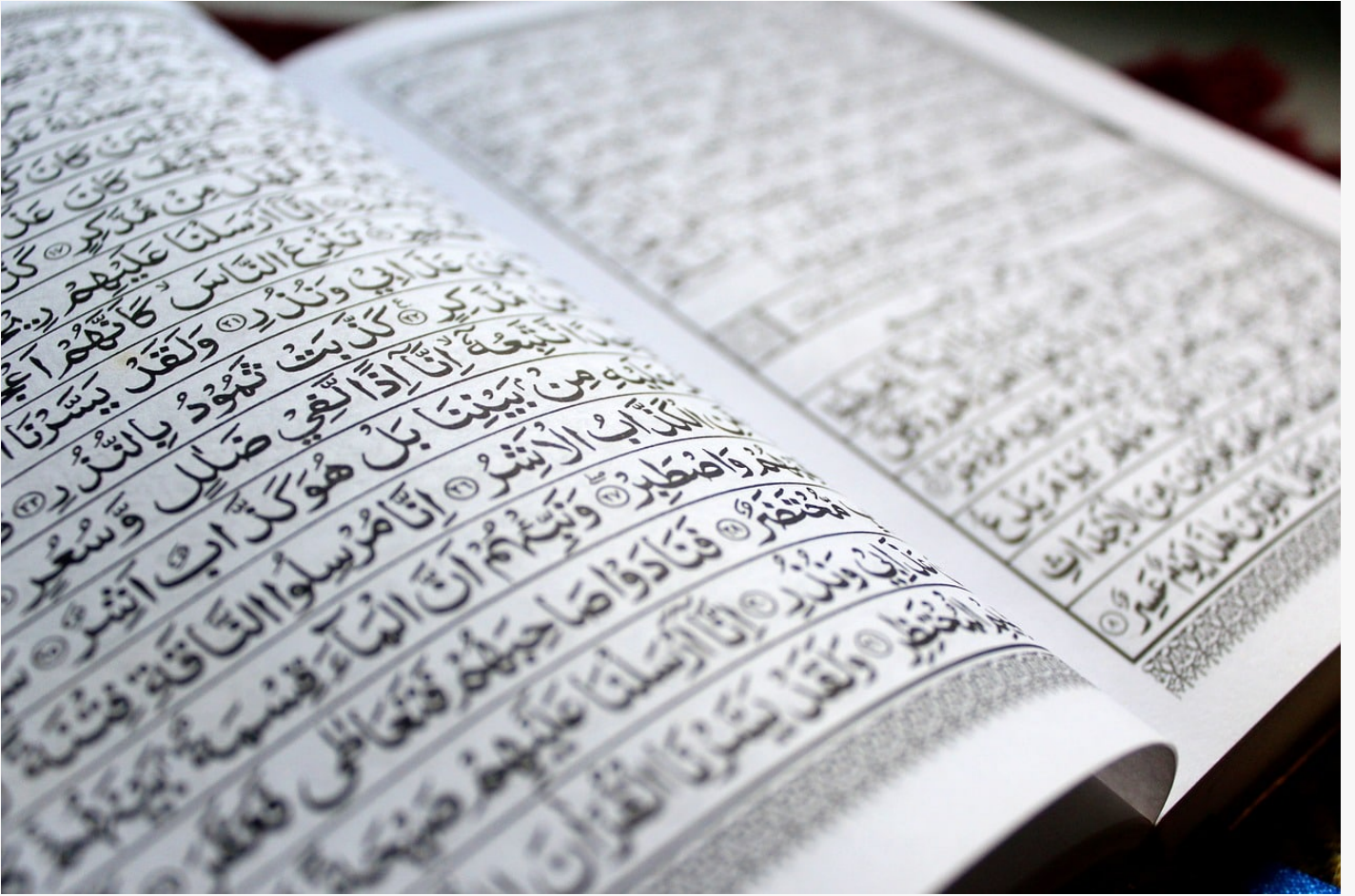
Nitekim insana yeryüzünün halifesi unvanını kazandıran en büyük emanetin verilmesi, insana büyük bir şeref ve makam kazandırmıştır. Böyle şerefli bir insanın çok zalim ve çok cahil olması zahiren birbiriyle çelişki gibi zannedilmektedir.

Bediüzzaman: âyetler arasında mükemmel bir uyum var

Bediüzzaman, bu iki âyet arasında bir zıtlık veya çelişkinin olmadığını, bilâkis âyetler arasında mükemmel bir uyum olduğunu çeşitli deliller sunarak izah eder.

Bediüzzaman, insanoğlunun yaratılış özelliklerine dikkatleri çekerek, Cenab-ı Hakk'ın bu âyetlerle insanoğlunun hayırda da sınırsız, tahripde de sınırsız bir kabiliyette yaratıldığı hakikatini hatırlatıyor. Ayrıca insanın her şeyi öğrenmeye muhtaç olması sebebiyle, kemale ulaşabilmesi için çok gayret etmesi gerektiğini, taallümlle tekemmül edebileceğini hatırlatıyor.

En büyük cahilliğin ise insanın Yaratıcısını tanımaması ve O'na iman etmemesi olduğu hakikatini ders veriyor.

Cenâb-ı Hakk'ın kudreti, sınırsızdır. Bir tek şeyden çok şeyleri, çok şeylerden bir şeyi, birbiriyle zıt özellikleri bir arada tutabilen mükemmel bir Kudrete sahiptir. Cenâb-ı Hak, kemâl-i kudretiyle nasıl ki "bir tek şeyden çok şeyleri yapıyor, zıtları bir arada bulandırıyor" ise aynen öyle de pek çok mahlûkattan farklı olarak, insanı da değişik çeşit çeşit zıt vasıflarla, hayır ve şer duygularıyla donatarak, çok geniş ve kapsamlı kabiliyetlere sahip bir nev' olarak yaratmıştır. İnsan diğer mahlûkattan farklı olarak kabiliyetlerini hem hayırda hem de şerde geliştirebilecek bir fitratta yaratılmıştır. Cenâb-ı Hakk'ın sonsuz esma-i ilâhisinin tecellisine ayine olabilmesi için insanın gerek hayır, gerekse şer yönünü tanımlayan her bir duygusu sınırsız bırakılmıştır.

İnsanların kuvâlarına ve hissiyatlarına fitraten bir had bırakılmamış

Bediüzzaman, bu hususu şu veciz cümlelerde ifade eder: "İnsanı, pek çok envâ yerinde bir nev-i câmi halk etmiş. Yani, bütün envâ-ı hayvânâtın muhtelif derecâtı kadar, bir tek nevi olan insan ile o vezâifi gördürmek irade etmiş ki, insanların kuvâlarına ve hissiyatlarına fitraten bir had bırakmamış, fitrî bir kayıt koymamış, serbest bırakmış."1

"Çünkü insan, Hâlık-ı Kâinatın esmâsının nihayetsiz tecellîlerine bir âyine olduğu için, kuvâlarına nihayetsiz bir istidat verilmiş."2

İnsanın kontrol altına alması veya hayra yönlendirmesi gereken duygularından birisi hırstır. Hırs öyle bir duygu ki ne verilse tatmin olmayan, doymayan, daha yok mu diyen bir vasfa sahiptir. "İnsan, hırs ile bütün dünya ona verilse, "Daha var mı?" diyecek."3 Bu hırs duygusu eğer terbiye edilmezse ve insan kendi menfaatini düşünerek hareket ederse, başkalarına çok zarar verebilir. Menfaatine engel teşkil edeceğini düşündüğü her şeyi, her engeli ölçsüz bir tarzda ortadan kaldırmaya çalışabilir. Önüne çıkan bütün insanlara acımadan vicdansızca zarar verebilir. Böylece kul hakkına girebilir ve hukuk-u ibad çiğnenebilir.

İnsanın kontrol altına alması gereken diğer bir duygusu da kendi menfaatini düşünmesi, bencil olmasıdır. Bencil insan, “kendi menfaatine binler adamın zararını kabul eder” 4 derecede tahripkâr olabilir. Bencillik ve kendi menfaatini düşünmek öyle zararlı bir duygudur ki “Heves ve ihtirasına mani her şeyi, hattâ elinden gelirse dünyayı harab ve nev’-i beşeri mahvetmek ister.”4

İnsan fitratında sınırlandırılmamış hırs ve bencillik gibi duygular, insanın kötü ahlâkta ve tahripde sınır tanımamasına yol açabilmektedir. Demek ki “Gerçekten insan çok zalimdir ...” âyetiyle, insanın gerek hayırda, gerek şerde, gerekse tahripde sınırlandırılmamış kabiliyetlere sahip olduğu bizlere hatırlatılıyor. Gerekli tedbirleri almamız için bizleri ihtar ediyor. İnsan öyle bir mahlûk ki hayırda da sınırsız, tahripde de sınırsız bir kabiliyette yaratılmıştır. O sebeple çocuklarınızı yetiştirirken ve ahlâkî değerleri kazandırırken çok daha dikkatli olunuz.

Zalim insanlara meyletmeyiniz. Baskı ve korku ile sizleri menfaatlerine alet etmeye çalışan insanlara karşı dikkatli olunuz, teyakkuzu elden bırakmayın gibi mesajlar veriliyor.

Öfkeyle hareket eden insanların doğru karar veremeyecekleri ve tahribe sebep olabilecekleri hatırlatılıyor. Nitekim insanın hasis menfaatleri neticesinde dünya savaşlarında minyonlarca insanların ölmesine, sakat kalmasına sebep olduğunu tarih kitaplarından öğreniyoruz. Orta Doğu’da sürekli kargaşa çıkartarak binlerce insanın ölmesine, zarar görmesine sebep olunması, insanın hırs ve menfaatinin sınırsız tahribatını göstermiyor mu? Günümüzde İsrail’in Filistinlilere yaptığı zulümler, katliâmlar da bu duyguların kontrol edilmemesinin bir sonucu değil mi? Böylece âyetin, niçin insanın çok zalim olduğunu mübalâğa kipi ile beraber dikkatlere sunmasının hakikati anlaşılmiş olunuyor.

İnsan her şeyi öğrenmeye mecburdur

Diğer taraftan insanın diğer bir özelliği ise her şeyi öğrenmeye mecbur olmasıdır. Çünkü “insan bu âleme ilim ve duâ vasıtasıyla tekemmül etmek için gelmiştir.” 5 “Hem insan, hayvanların aksine olarak, hayata lâzım her şeye karşı cahildir, her şeyi öğrenmeye mecburdur. Hadsiz eşyaya muhtaç olduğu için, sığa-i mübalâğa ile (mübalâğa kipi ile) “cehûl”dür (çok cahildir). 4

İnsanın tekâmül etmesi, kemale ulaşması için çok gayret etmesi gerektiğini “Gerçekten insan ... çok cahildir.” âyetiyle bizlere hatırlatıyor. Maddî ve manevî ihtiyaçlarımızı giderebilmek amacıyla dinî ve dün- yevî ilimle meşgul olmamız gerektiği hatırlatılıyor. Kabiliyetlerimizi geliştirebilmek için çok çalışmamız, bilgi birikimimizi arttırarak mükemmel insan olabilmek için gayret sarf etmemiz gerektiği hatırlatılıyor.

Bediüzzaman’ın “İnsan ise, bir iki senede ancak ayağa kalkar, on beş senede ancak menfaat ve zararı fark eder.”4 ifadesi dikkate alındığında, insanın bu kadar çok ihtiyaç sahibi olduğunu nazarlara sunmak amacıyla, âyette mübalâğa kipiyle insanın çok cahil (cehul) olduğu söyleniyor.

En büyük cahilliğin ise Yaratıcısını tanımamak ve O'na iman etmemek olduğu nazarlara sunuluyor. Çünkü "Bütün ulûm-u hakikiyenin esası ve madeni ve nuru ve ruhu marifetullahıdır (Allah'ı bilmek ve tanımaktır). Ve onun üssü'l-esası (temel esası) da iman-ı billâhtır (Allah'a iman etmektir)." 5

Dünya bir imtihan meydanı. İnsanın zalimlik ve cahillik vasfı, bu imtihanı kazanmada veya kaybetmede çok önemli bir kriterdir.

Dolayısıyla "Gerçekten insan çok zalim ve çok cahildir" âyeti, bu imtihanı da bizlere bu vesileyle hatırlatmış oluyor. Çünkü insan yaratılış gayesini unutacak kadar cahil olabiliyor.

İnsanın hayır ve şerde sınırsız bir kabiliyete sahip olduğunu "Gerçekten insan çok zalim, çok cahildir." âyeti, bizlere hatırlatırken, mübalâğalı bir üslûp kullanılmaktadır. Böyle bir üslûp, insanların daha fazla ilgisinin çekilmesine de sebep olunacağı aşikârdır. Çünkü insan "zalimdir" denilirse çok da ilgi çekmeyebilir ve gerekli tedbirleri almada ihmalkâr davranabilir. Fakat insan çok zalimdir (zalum) denilirse, çok daha fazla ilgi çekecek ve yapılan zulümlerin büyüklüğünü hayal edebilmenin bile mümkün olamayacağı nazarlara sunulduğu için daha dikkatli olunması sağlanmış olacaktır.

Sonuç olarak, "Şüphesiz biz insanoğlunu şerefli kılmışızdır" âyetiyle, "Gerçekten insan çok zalim, çok cahildir." âyeti arasında mükemmel bir uyum ve tenasüb vardır. Mana itibariyle birbiriyle zıt bir anlam ihtiva etmemektedir.

En mükemmel bir surete yaratılan insanın, şeref ve makamını tenzil edecek veya onu küçültecek bir tanımlama âyette yapılmamıştır. İnsanın vaki olabilecek hayır veya şer fillerinden bizleri haberdar etmiştir.

Rabbim bu hakikatleri kavrayan ve Yaratıcısını tanımaya vesile olan hayırlı ilimler nasip eylesin. Ayrıca bizleri zulmedenlere en küçük bir meyil dahi göstermeyen kullarından eylesin.

Dipnotlar:

- 1- Mektubat, Yeni Asya Neşriyat, s. 226.
- 2- age.
- 3- age.
- 4- age.
- 5- Sözler, Yeni Asya Neşriyat, s. 504.

Prof. Dr. Hüseyin Uzun